

Kongregacija za katoliško vzgojo

Sklepna izjava ob svetovnem kongresu z naslovom: »Vzgoja in izobraževanje danes in jutri: obnavljajoča se vnema«, Rim in Castel Gandolfo 18.–21. 11. 2015

1 Cilji kongresa

S svetovnim kongresom ob praznovanju 50-letnice izida koncilске izjave o krščanski vzgoji *Gravissimum Educationis* (28. 10. 1965) in 25-letnice apostolske konstitucije *Ex Corde Ecclesiae* (15. 8. 1990) je želela Kongregacija za katoliško vzgojo osvetliti naloge Cerkve na področju vzgoje in izobraževanja. V letih, ki so sledila drugemu vatikanskemu koncilu, je cerkveno učiteljstvo večkrat izpostavilo pomembnost vzgoje in izobraževanja ter prispevka, h kateremu je na tem področju poklicana krščanska skupnost, še posebej tam, kjer so potrebe največje. Katoliški izobraževalni centri niso samo t. i. posredovalci znanja, ampak so v svojem bistvu kraji srečevanja, dialoga, vzajemne rasti, odprtosti do sočloveka in skrbi za skupno dobro.

Obeležitve teh dveh dokumentov nismo praznovali, da bi premlevali o njuni vsebini in se pri tem osredotočali na preteklost, ampak smo razmišljali predvsem o tem, kakšen je bil njun prispevek znotraj krščanske skupnosti, hkrati pa nam je to praznovanje dalo priložnost za razpravo o aktualnih vprašanjih. Sam kongres je ponudil možnost, da smo spoznali drug drugega in obnovili vnemo za vzgojo in izobraževanje. Skupaj smo analizirali izzive, s katerimi se soočamo danes, dobili smo nov zagon za delo, primerjali svoje izkušnje in se seznanili z najrazličnejšimi razmerami in težavami katoliških izobraževalnih centrov. Kongres nas spodbuja, da bi vse deležnike na področju katoliškega šolstva povezovala pripadnost skupnemu vzgojnemu projektu, katerega glavni cilj je oblikovanje mladega človeka, ki je skladno s krščanskimi vrednotami. Vse to je izraz Cerkve, ki prek svojega vzgojnega projekta evangelizira in razširja sporočilo o luči in upanju na vse konce sveta in prinaša priložnosti mladim, še posebej tistim, ki živijo v težkih razmerah ali v revnejših predelih sveta.

2 Priprave na kongres

Na predlog kardinalov in škofov, ki so člani Kongregacije za katoliško vzgojo, so se na seminarju junija 2012 v Rimu srečali strokovnjaki z vsega sveta. Izjave sodelujočih so zbrane v dokumentu *Vzgoja in izobraževanje danes in jutri: obnavljajoča se vnema* (2014), ki je hkrati predstavljal tudi delovni dokument oz. *Instrumentum Laboris* za pripravo kongresa. Besedilo se sklicuje na najpomembnejše točke koncilске izjave *Gravissimum Educationis* in konstitucije *Ex Corde Ecclesiae*, omenja temeljne značilnosti katoliških šol in univerz ter izzive, s katerimi se srečujejo katoliške izobraževalne ustanove. Dokument *Instrumentum Laboris* se zaključuje z vprašalnikom, ki je bil poslan deležnikom na področju katoliškega šolstva (škofovskim konferencam, redovnim skupnostim, šolam, univerzam, svetom staršev in drugim zainteresiranim). Odgovore, ki so jih poslali deležniki, je analizirala skupina raziskovalcev podiplomske šole *Vzgoja za srečanje in solidarnost* (EIS) zasebne rimske

univerze LUMSA in na podlagi te analize je nastal dokument *Lineamenta*, ki so ga dobili udeleženci kongresa.

Kot dogodek v pripravi na kongres je Kongregacija za katoliško vzgojo skupaj s stalnim opazovalcem Svetega sedeža organizirala tudi javno razpravo, ki je bila 3. junija 2015 na sedežu Unesca v Parizu. Udeležilo se je 400 veleposlanikov, rektorjev, ravnateljev katoliških šol in drugih predstavnikov izobraževalnih organizacij, večinoma iz Evrope. Dogodek je sovpadal tudi s 70-letnico ustanovitve Unesca.

Priprave so potekale tudi na drugih ravneh, in sicer znotraj organizacij in združenj katoliških šol in univerz, škofovskih konferenc in drugih izobraževalnih teles, ki so s pobudami, seminarji in konferencami poglobljali teme, ki jih najdemo v dokumentu *Instrumentum Laboris*.

3 Kongres

Kongres je imel dve plenarni zasedanji v dvorani Pavla VI. v Vatikanu, in sicer ob odprtju in ob zaključku. Na slednjem je bil navzoč tudi papež Frančišek. Delo kongresa je potekalo v dveh velikih skupinah. V Rimu so se sestali predstavniki OIEC (Mednarodnega združenja za katoliško šolstvo), v Castel Gandolfu pa so se v treh skupinah srečevali predstavniki šol, univerz in pravniki iz organizacije ELA (Evropsko združenje pravnikov na področju vzgoje in izobraževanja).

Na kongresu so bile izpostavljene štiri glavne teme: **identiteta in poslanstvo** katoliških izobraževalnih ustanov, **deležniki** v katoliškem šolstvu, **formacija** zaposlenih in **izzivi**, s katerimi se srečuje katoliško šolstvo. Vsaka tema je bila uvedena s predavanjem, nato so različni strokovnjaki spregovorili o svojih izkušnjah, na koncu pa so bila ponujena še izhodišča za nadaljnji razmislek. Pogovor je omogočil, da so se udeleženci seznanili z izkušnjami iz prve roke.

Kongres je potrdil prepričanje, da sta identiteta katoliških izobraževalnih ustanov in njihovo poslanstvo med seboj močno povezana. Poslanstvo katoliških šol danes enako kot v preteklosti izvira iz identitete Cerkve, ki temelji na Jezusovem naročilu: »Pojdite po vsem svetu in oznanite evangelij vsemu stvarstvu.« (Mk16,15) Zato se ne smemo zapreti vase in zavzeti obrambne drže do sekularizirane družbe, ki spodbuja tekmovalnost in individualizem, povečuje neenakost in postavlja pod vprašaj najbolj temeljne vrednote, kot so nedotakljivost človeške osebe, skupnost, iskanje skupnega dobrega, skrb za slabotne in zapuščene, sodelovanje, solidarnost itd. Katoliške šole so poklicane k proaktivni držbi, s katero bodo ponovno dale veljavo človeški osebi in presegle merila, ki veljajo v današnji družbi – to so dobiček kot merilo uspeha, učinkovitost, tekmovalnost in uspeh za vsako ceno.

V vzgojno-izobraževalnih ustanovah se srečujejo različni deležniki, ki vplivajo drug na drugega. Posebnost katoliških šol in univerz je v tem, da se med njimi oblikuje *skupnost*, ki se uresničuje na področju strokovnosti, vzgoje in evangelizacije.

Ključ do izgradnje skupnosti in ponovne utrditve identitete in posebnega poslanstva katoliških šol in univerz je v formaciji zaposlenih. Skupnost v katoliških vzgojno-izobraževalnih ustanovah morajo sestavljati učitelji, od katerih se pričakuje ustrezna strokovna usposobljenost, ki jim omogoča, da so pri svojem delu lahko avtonomni, da lahko načrtujejo in vrednotijo, vzpostavljajo odnose, so ustvarjalni, inovativni in zmožni pokazati resnično zanimanje za raziskovanje in eksperimentiranje. Še bolj pa je pomembno, da se učitelji jasno zavedajo svoje vloge pri vzgoji, svoje identitete in da vzljubijo svoje poslanstvo služenja za skupno dobro v družbi, ki naj ga izvršujejo predano in prepričljivo. Danes se kaže vse večja potreba tako po začetni kot tudi po nadaljnji formaciji in izpopolnjevanju učiteljev, vzgojiteljev in vodstvenih delavcev. Jasno je, da je cilj formacije v izgradnji in krepitvi vzgojne skupnosti, v kateri se srečujejo tako posvečene osebe kot laiki, ki skupaj opravljajo svoje poslanstvo. Zato si moramo prizadevati za skupno formacijo, ki omogoča, da svoj delež prispevajo tako posvečene osebe kot tudi laiki.

Na kongresu so bili poudarjeni glavni izzivi, s katerimi se srečujejo katoliške šole in univerze v današnji večkulturni družbi, ki je priča temeljnim spremembam. Skupni imenovalac vseh izzivov je spodbujanje celostnega razvoja mladega človeka znotraj vzgojne skupnosti, ki evangelizira. Omenjeni so bili trije glavni izzivi, katerim naj vzgojne skupnosti namenjajo posebno pozornost pri svojih prizadevanjih za formacijo in evangelizacijo: izziv celostne vzgoje, izziv formacije in vere, izziv obrobij, revnih in novih oblik revščine.

4 Metodologija kongresa

Program je potekal v treh sklopih, ki so bili med seboj prepleteni. Prvi sklop je bil namenjen molitvi, še posebej oznanilu Božje besede kot glavnemu viru, iz katerega črpamo moč in navdih za našo obnovljeno vnemo za katoliško vzgojo in izobraževanje. Molitev je bila prežeta s štirimi temeljnimi podobami: a) Jezus kot učitelj tistih, ki iščejo zanesljivega voditelja. V tej podobi lahko vidimo hrepenenje človeških src, ki trkajo na vrata naših ustanov in od nas terjajo odgovor. b) Prilika o sejalcu, ki v izobilju seje dobro seme v različne vrste zemlje. Ta prilika osvetljuje dolžnost Cerkve, da v svoje izobraževalne ustanove sprejme vsakogar in vsakomur ponudi kakovostno izobrazbo, ne glede na to, kakšna je vrsta zemlje, ki jo obdeluje. Gre za kulturo vključenosti. c) Jezus, ki je pot, resnica in življenje. Ta podoba nas opogumlja, da jasno predstavimo identiteto katoliških ustanov in specifičen značaj njihovih vzgojnih projektov, ki jih navdihujejo pogled na človeka in vrednote evangelija in so odprti za srečanje z različnimi družbami in kulturami. d) Jezusovo naročilo apostolom: »Pojdite po vsem svetu in oznanite evangelij vsemu stvarstvu!« (Mk 16,15) Prav to naročilo nam danes daje Cerkev, in sicer da lahko s svojim poučevanjem, raziskovanjem in predanostjo v svet ponese besedo, ki bo ustvarila bratstvo, mir in enotnost.

Drugi sklop je bil namenjen pogovorom, ki so se osredotočali na že prej omenjene štiri teme, dopolnjevala pa so jih pričevanja o izkušnjah, iz katerih sta vela bogastvo in raznolikost ponudbe katoliških izobraževalnih ustanov po svetu. Prispevki so se dotikali točk iz dokumenta *Lineamenta*, hkrati pa so ponujali tudi osebna razmišljanja, ki so se izkazala kot najuporabnejša za razmislek o naših nadaljnjih prizadevanjih.

Tretji sklop je bil neformalen. Ob srečevanjih in pogovorih so se udeleženci bolje spoznali in vzpostavljali nove stike. Neformalni del je bil odlična priložnost za izgradnjo »globalne« vzgojne skupnosti oz. velike družine krščanskega šolstva.

5 Podpora

Ob zaključku kongresa je tajnik Kongregacije za katoliško vzgojo predstavil, kako kongregacija podpira katoliške izobraževalne ustanove in pri tem spodbuja vzgojno poslanstvo Cerkve.

- a) 210.000 katoliških šol in 1865 univerz, ki jih skupaj obiskuje približno 60 milijonov učencev, dijakov in študentov, je skupaj z drugimi ustanovami, ki delujejo na področju izobraževanja, vključenih v uresničevanje ciljev Unescovega Okvirnega izvedbenega načrta Izobraževanje 2030. Načrt je bil sprejet na svetovnem forumu v Južni Koreji maja 2015 in spodbuja prizadevanje za zagotavljanje enakih možnosti izobraževanja za vse. Temeljni cilji do leta 2030 so: omogočiti boljši dostop do izobraževanja tistim, ki trenutno te možnosti nimajo; zagotavljanje vključenosti in enakosti, da bi odpravili različne oblike marginalizacije; zagotavljanje kakovostnega poučevanja, da bi izboljšali učenje; spodbujanje vseživljenjskega učenja itd. Kongregacija za katoliško vzgojo ter tudi katoliške izobraževalne ustanove sprejemajo te cilje in želijo s svojim prispevkom pomagati pri njihovem uresničevanju.
- b) Kongregacija bo v sodelovanju z združenji katoliških šol in univerz obdelala prispevke kongresa in jih objavila ter razširila na spletu. Ti prispevki bodo skupaj s koncilsko izjavo *Gravissimum Educationis*, apostolsko konstitucijo *Ex Corde Ecclesiae* in smernicami cerkvenega učiteljstva tvorili osnovo za belo knjigo katoliškega šolstva, ki se bo ponovno, a v posodobljeni obliki dotaknila antropoloških temeljev in glavnih vrednot za zagotavljanje kakovostnih izobraževalnih programov, ki jih navdihuje krščanstvo. Snovalcem bosta v pomoč dokument *Instrumentum Laboris* in analiza odgovorov, iz katere je nastal dokument *Lineamenta*. Bela knjiga bo služila kot izhodišče za oblikovanje direktorija za katoliško šolstvo in smernic za formacijo osebja.
- c) Nedavno je bila na rimski katoliški univerzi LUMSA ustanovljena podiplomska šola Vzgoja za srečanje in solidarnost, ki si prizadeva za spodbujanje akademskih raziskav v sodelovanju z univerzami in specializiranimi akademskimi centri iz različnih držav. Ta šola kot tudi njej podobne so lahko velika pomoč izobraževalnim ustanovam pri pripravi projektov, ki bodo odgovarjali sodobnim izzivom, hkrati pa bodo sledili pedagoškemu modelom, ki jih zagovarja cerkveno učiteljstvo.
- d) Na prošnjo Kongregacije za katoliško vzgojo je papež Frančišek 28. oktobra 2015 v spomin na 50-letnico izdaje dokumenta *Gravissimum Educationis* ustanovil fundacijo Gravissimum Educationis. V lastnoročno napisanem dokumentu (kirografu) je citiral koncilski dokument in zapisal, da Cerkev prepozna »odločilni pomen vzgoje v človekovem življenju in njen vedno večji vpliv na družbeni napredek našega časa«, in

sicer v globoki povezanosti z izpolnjevanjem naloge, ki jo je Cerkev prejela od »svojega božjega Ustanovitelja, da vsem ljudem oznani skrivnost odrešenja in vse prenovi v Kristusu«. Glavni cilji nove fundacije so spodbujanje raziskovalne dejavnosti, izdajanje publikacij in pomoč pri organizaciji mednarodnih dogodkov akademske narave.

- e) Kot odziv na potrebo po koordinaciji in usklajenosti deležnikov na področju šolstva bi bilo treba znotraj Kongregacije za katoliško vzgojo ustanoviti t. i. posvetovalno telo za združenja na področju vzgoje in izobraževanja. To pomeni, da bi se lotili izziva, ki ga v svoji dvanajsti točki omenja dokument *Gravissimum Educationis*: »Uporabiti moramo vsa sredstva za spodbujanje sodelovanja med katoliškimi šolami ter med katoliškimi šolami in drugimi šolami. Razvoj tovrstnega sodelovanja je nujen za dobro človeštva. /.../ Na vsaki univerzi naj torej različne fakultete med seboj sodelujejo, kolikor dopušča njihova stroka. Pa tudi univerze same naj si prizadevajo za medsebojno sodelovanje s tem, da bodo skupaj prirejale mednarodna srečanja, da si bodo med seboj razdeljevale področja znanstvenega raziskovanja, druga drugi sporočale odkritja, si za določen čas izmenjale profesorje in sploh storile vse, kar pomaga k tesnejšemu sodelovanju.« V zadnjih desetletjih sta OIEC (Mednarodno združenje za katoliško šolstvo) in FUIC (Mednarodna federacija katoliških univerz) katoliškim šolam in univerzam nudila izjemno koordinacijsko pomoč. Vendar poleg teh dveh organizacij in redovnih skupnosti obstajajo še številne druge organizacije, ki delujejo na področju šolstva – šole, univerze, ponudniki obšolskih dejavnosti, ki morajo najti referenčno točko na ravni svetovne Cerkve.

Sporočilo papeža Frančiška

Papež Frančišek se je udeležil zaključnega zasedanja kongresa in odgovarjal na zastavljena vprašanja. Njegovi odgovori dajejo nekaj pomembnih iztočnic:¹

- a) Spomnil je na vrednost vzgoje, ki, kot je nekoč dejal veliki mislec, pomeni uvajati ljudi v resnico. Zato ni mogoče govoriti o katoliški vzgoji, ne da bi govorili o človečnosti, kajti katoliška identiteta je Bog, ki je postal človek. Izobraževati na krščanski način tako pomeni voditi mlade in otroke do pravih vrednot, tudi tistih presežnih. S krščanskega stališča bi bila največja nevarnost za vzgojo odmikanje od presežnega. Vzgajati je treba na človeški način, hkrati pa biti odprt. Vsakršno zapiranje je škodljivo.
- b) Papež Frančišek je kritiziral razpad t. i. vzgojnega zavezništva, ki se kaže tudi v tem, da je izobraževanje postalo preveč selektivno in elitistično. Ni več zavezništva med starši in šolo, prav tako ne med starši in državo. /.../ Kaj nam pove dejstvo, da so učitelji med najslabše plačanimi delavci? Kaže na to, da države to področje ne zanima. Če bi jo zanimalo, bi bila situacija drugačna. Ker zavezništva oz. sodelovanja ni več, je treba najti nove poti.

Na novo je treba odkriti »nujnost vzgoje«.

¹ Povzeto po nagovoru papeža Frančiška.

- **Neformalno izobraževanje:** »Osredotočiti se moramo na neformalno izobraževanje, kajti dediščina pozitivizma, ki je povzročila zgolj upoštevanje intelektualno-tehničnega znanja in jezika glave, je osiromašila izobraževanje. Pomembne so tudi izkušnje umetnosti in športa. Širiti moramo svoja obzorja in ustvarjati nove modele. Obstajajo trije jeziki: jezik glave, jezik srca in jezik rok. Izobraževanje mora upoštevati vse tri. Naučiti nas mora razmišljati, nam pomagati prav doživljati stvari in nas spremljati pri delu, tako da so vsi trije jeziki v harmoniji, kar pomeni, da bodo učenci mislili, kar bodo čutili in delali, čutili, kar bodo mislili in delali, ter delali, kar bodo mislili in čutili.«
 - **Vključujoče izobraževanje.** »Izobraževanje postane vključujoče, ko vsakdo znotraj njega najde svoje mesto. /.../ Šola mora posredovati pojme, dobre navade in vrednote.«
 - **Izobraževanje, ki vključuje pripravljenost tvegati:** »Učitelj, ki ne zna tvegati, je nekoristen. Starša, ki ne znata tvegati, nista dobra vzgojitelja svojega otroka. Kaj pomeni razumno oz. preudarno tvegati? Pomeni učiti nekoga hoditi. Ko majhnega otroka učimo hoditi, mu povemo, da mora z eno nogo trdno stati na tleh, drugo pa premakniti naprej. Tako je tudi z izobraževanjem. Nekaj vemo, vendar to vedenje ni dokončno. Narediti moramo naslednji korak. Morda bomo padli, vendar bomo vstali in šli dalje. Pravi učitelj mora biti mojster razumnega tveganja.«
- c) Papež Frančišek je izzval tudi učitelje. Omenil je **izziv obrobij**. »Zapustite kraje, kjer je veliko učiteljev in pojdite na obrobje. Tam iščite uboge in tiste, ki potrebujejo pomoč. Ti imajo nekaj, česar mladi, ki živijo v boljših razmerah, nimajo. Imajo izkušnjo boja za preživetje, krutosti, lakote in nepravilnosti. Njihova človeškost je ranjena. Kot vemo, pa naše odrešenje prihaja po ranah Križanega. Ti otroci in mladi lahko iz svojih ran črpajo modrost, v kolikor imajo dobrega učitelja, ki jih usmerja. Ne gre za to, da bi šli tja, jim izkazali svojo dobrodelnost, jih naučili brati, jim dali jesti itd. To je sicer nujno, a je le prvi korak. Izziv, h kateremu vas spodbujam, je, da greste tja in jim omogočite rast v človečnosti, znanju in vrednotah, tako da bodo lahko storili korak naprej in nato na druge prenašali svoje izkušnje. Naslednji izziv je **izziv podiranja zidov**. »Največja napaka, ki jo lahko stori učitelj, je, da poučuje znotraj zidov. Znotraj zidov selektivne kulture, kulture varnosti ali družbenega razreda, ki je dobro stoječ in ne napreduje več.« Tretji izziv pa terja **ponoven razmislek o delih usmiljenja**. »Je usmiljenje zgolj dajanje miloščine? Na kakšen lahko izvršujem dela usmiljenja pri vzgoji in izobraževanju? Dela usmiljenja so dela ljubezni Očeta. /.../ Kaj lahko storim, da bo ljubezen Očeta, ki je še posebej poudarjena v tem letu usmiljenja, postala del naših vzgojnih prizadevanj?«

Prevod: Monika Novak